

Eesti Reformierakond
Sotsiaaldemokraatlik Erakond
Erakond Eesti 200

Meie: digitaalallkirjas nr 1-8-2/23/9

MTÜ Lastekaitse Liit ettepanekud koalitsioonilepingusse

Lastekaitse Liit õnnitleb Eesti Reformierakonda, Sotsiaaldemokraatlikku Erakonda ja Erakonda Eesti 200 valmistulemuste puhul. Eesti ratifitseeris 31 aastat tagasi ÜRO Lapse õiguste konventsiooni, mille kohaselt peab riik laste huvidest lähtuma igas otsuses – mitte ainult deklaratiivselt vaid ka reaalselt tegutsedes. Oma riigi eest vastutame ju kõik koos ja igaüks eraldi, nagu on öelnud Eesti president Lennart Meri.

Lapse huvide ja õiguste esikohale seadmine, ebavõrdse kohtlemise keeld, lapse ellujäämise ja arengu tagamine ning tema seisukohtadega arvestamine on lapse õiguste konventsiooni üldpõhimõtted, millest lähtub Lastekaitse Liit oma kõikides tegevustes ja arvamustes. Need on põhimõtted, millest peab lähtuma riik igas oma otsuses, aga ka sõlmitav koalitsioonileping. Sealjuures unustamata, et erinevustest hoolimata on laste õigused ühesugused ja igal lapsel on õigus mitmekülgele arengule ja heaolule. Kõigil lastel on õigus võrdsele kohtlemisele.

Lastekaitse Liit on 1988. aastast alates avalikes huvides tegutsev apoliitiline mittetulundusorganisatsioon, mille peamiseks eesmärgiks on lapse õiguste ja huvide kaitsmine. Liit taasloodi Eesti lastearstide poolt 34 aastat tagasi eesmärgiga seista laste eest. Iga lapse õiguse ja huvide eest. Lastekaitse Liidu jaoks on iga laps oluline, sõltumata tema sünnijärjekorrast, leibkonnatüübist ja elukohast. Ennetusnõukogu ja heaolu arengukava juhtgrupi liikmena palub Lastekaitse Liit koalitsioonilepingu koostamisel võtta arvesse nii Eestile (2017) ÜRO Lapse Õiguste Komitee poolt tehtud soovitusi, kui ka ühisaruanne Eesti kolmanda üldise korralise ülevaatus (UPR) jaoks (2021) kajastatud ettepanekuid.

MTÜ Lastekaitse Liit esitas detsembris 2022 ettepanekud erakondadele Eesti laste õiguste ja heaolu tagamiseks. Käesolevale kirjale on koalitsioonilepingus ühisosa leidmise hõlbustamiseks lisatud nimekiri koos erakondade programmide kattuvusega Lastekaitse Liidu ettepanekute osas.

Samuti palub Lastekaitse Liit koalitsioonilepingus arvesse võtta alljärgnevaid ettepanekuid:

1) Teadlikkus lapse õigustest nii laste kui täiskasvanute seas ei ole jätkuvalt piisaval tasemel. Laste endi sõnul pakutakse Eestis lastele hoolitsust ja kaitset ohu eest, kuid täiskasvanud ei ole lapse arvamuse ärakuulamise ja arvesse võtmisega veel kuigi harjunud ning täiskasvanutel

puuduvad eluoskused, mis aitaksid neil lapsi kriitilistel hetkedel mõista. Inimõiguste õpetamine oleneb sageli õpetajate pädevusest inimõiguste probleeme integreeritult käsitleda. **Suurendada inimõiguste (sh lapse õiguste), meediakirjaoskuse ja sotsiaalsete oskuste õpetamise mahtu erinevatel haridusastmetel ning lastega seotud ametite baas- ja täiendõppes.**

2) Laste ja noorte vähene kaasamine on endiselt probleemiks. Eesti lastel on harilikult lapsi puudutavatel teemadel õigus sõna sekka öelda, kuid nad saavad vähem kaasa rääkida pereasjades ja veelgi vähem koolielus või ühiskonnaelus. **Suurendada laste ja noorte mõju ühiskonna kujundamisel, edendada laste ja noorte osalemist ning kaasamist erinevates otsustusprotsessides ja -keskkondades.**

3) Eesti regionaalne ebavõrdsus ja selle süvenemine on jätkuvalt suur probleem. Statistika ja erinevad uuringud viitavad tervisealasele ebavõrdsusele, erinevustele teenuste, tugispetsialistide, huvihariduse jne kättesaadavuses. Viimase aja kriisid on ebavõrdsust veelgi suurendanud. Lastega leibkondade heaolu ja toimetulek sõltub suurel määral leibkonna liigist ja elukohast. **Vähendada piirkondlikke erinevusi ja ebavõrdset kohtlemist (sh perehüvitiste seadusest tulenev). Tõhustada järepidevalt tervishoiu-, sotsiaal- ja haridusvaldkonna omavahelist koostööd, et tagada laste tugiteenuste kättesaadavus ja kvaliteet olenemata lapse elukohast ja nt hariduslike erivajaduste olemasolust.**

4) Abivajavate laste arv kasvab ja juhtumid on ajas muutunud komplekssemaks. Oluliselt rohkem on vaja varajast märkamist, nagu ka suuremat tähelepanu ennetusele. On lubamatu, et Eestis on 21-s KOV'is 1 lastekaitsetöötaja ja 7-s veelgi vähem (st osaaajaga või üldse mitte). Pikaajaline probleem on lastekaitsetöötajate ülekoormus ja läbipõlemisoht. Sageli pole piisavalt aega ennetustööks, mis aitaks pikas plaanis töökoormust vähendada. Laste heaolu sõltub suuresti ka kohaliku lastekaitsetöötaja heaolust, st kas tal on teadmised, oskused, väärikas palk, juhtkonna toetus, ressursid (sh aeg) oma töö teostamiseks, aga ka vajaliku teenused kohalikul tasandil. **Tagada, et kõigis kohalikes omavalitsustes oleks piisavalt lastekaitsetöötajaid ja neile oleks tagatud vajaminevad toetusmeetmed (sh supervisioon, mentorlus, juhendid, väljaõpe, vääriline palk). Toetada sihitatud rahastusega ennetusteenuste tagamist kohalikul tasandil.**

5) Laste heaolu toetavate meetmete väljatöötamiseks on vaja ka asja- ja ajakohast statistikat. Erinevad asjaomased andmebaasid ei ole ikka veel omavahel ühendatud ja statistikat kogutakse erinevatel alustel. **Töötada statistiliste andmete kogumise, töötlemise ja avaldamise täiustamiseks välja lahendused erinevate andmebaaside ühildamiseks STAR-iga.**

6) Hoolimata asjaolust, et kehaline karistamine keelati 2016. aastal, ei pea 36% täiskasvanutest laste kehalist karistamist vägivallaks, vaid vanemliku kasvatusmeetodiks. **Suurendada lastevastase vägivalla ennetustegevuse ulatust, edendades positiivseid, vägivallatuid ja lapsi kaasavaid kasvatusmeetodeid ja vanemaharidust.**

7) Eesti laste sõnul on kooliröömu kadumise peamine põhjus koolikiusamine ja õpetajate ebaõiglane käitumine. Paljud LGBTI-noored ei tunne end koolis turvaliselt, kogevad vaimset ja füüsilist vägivalda ning ei saa kooli töötajatelt tuge. Ligi kolmandik lastest on internetis näinud midagi häirivat ja küberkiusamist on pealt näinud ligi 40% lastest. 23% lastest on internetis kiusamisega kokku puutunud ja pea kolmandik lastest ei räägi sellest kogemusest kellelegi. **Tugevdada kiusamise eri vormide vastu võitlemise meetmeid, sh parandada koolitöötajate ja õpilaste mitmekesisusega toimetuleku ning konfliktilahendamise oskusi. Toetada laste osalemist kiusamise eri vormide ennetamisel, sh mitte ükskõikseks jäämist nende märkamisel.**

8) Erivajaduste märkamisest ei ole veel saanud kõigis haridusasutustes õppeprotsessi lahutamatu osa. Jätkuvalt on probleemiks noorte eemalejäämine tööturul või õpingutest pärast põhikooli lõpetamist ilma õpinguid jätkamata või kutseharidust omandamata. Kõigile puuetega lastele ei tagata kohta lasteaias või elukohajärgses koolis ja erivajadustega lapsi õpetavaid õpetajaid ei toetata piisavalt. Käitumishäirete või õpiraskustega laste õpetamise kvaliteet on ebaühtlane, puuduvad sh näiteks ravikodud. Tugispetsialistide kättesaadavus on kõigil haridusastmetel endiselt ebapiisav. **Eraldada järjepidevalt ressursse kõigi, sh erivajadustega laste ja noorte turvalise ning arendava õpikeskkonna loomiseks kõigil haridusastmetel alates lasteaiast. See hõlmab koolitust, vajaliku õpikeskkonna kohandamist, kiusamisenetuse programmide toetamist. Tagada laste vajadustele vastavate tugiteenuste kättesaadavus igas haridusasutuses. Arendada õpetajaharidust, õppematerjale (sh digitaalseid).**

9) Uuringud näitavad suundumust, mille kohaselt laste subjektiivne heaolu väheneb vanusega, samuti vähenevad nii koolirõõm kui ka vaimse tervise näitajad. Laste ja noorte erinevaid vaimse tervise probleeme, sh depressiooni esineb üha sagedamini. Mida vanemaks lapsed saavad, seda halvemini nad end tunnevad. Laste ja noorte esmane psühholoogiline abi on endiselt ebapiisav. Lastepsühhiaatrite puudumine ja pikad ravijärjekorrad on pidev probleem. Vaimse tervise probleemid ja tugiteenuste/eriarstiabi ebapiisav kättesaadavus on noorte heaolu üks suurimaid takistusi. **Suurendada lastele ja noortele suunatud vaimse tervise teenuste kättesaadavust ja kvaliteeti, tagades samal ajal, et kõik lastega töötavad spetsialistid oleksid saanud vaimse tervise probleemide tuvastamiseks piisava väljaõppe.**

10) Perepõhine asendushooldusteenus vajab endiselt riiklikku lisatuge, kuna liiga palju lapsi elab institutsionaalsel hooldusel. Järelhooldusteenusest saab praktikas osa liiga vähe noori, teenuse sisu pole piisavalt selge, teenuse maht ja ulatus olenevad kohaliku omavalitsuse võimekusest. **Aidata kaasa perepõhise asendushoolduse arendamisele ning pakkuda kvaliteetset asendus- ja järelhooldust, et veelgi vähendada institutsionaliseerimist, sh lühiajaliste asendushooldusel viibimiste korral, eriti alla 3-aastaste laste puhul.**

Igakülgsel koostööle lootma jäädes ning edaspidi jätkuvalt valmis protsessi panustama.

Lugupidamisega

Varje Ojala

/allkirjastatud digitaalselt/

MTÜ Lastekaitse Liit juhatuse liige

Koostaja: Helika Saar helika.saar@lastekaitseliit.ee